

BAJAI HONPOLGÁR

Várostörténeti és Környezetvédő lap

1998. december

IX. évfolyam 12. (98.) szám

Ára: 50 Ft

A "Bajai Jóerkölcsű Tekéző - és Kártya Kör"

Ajándékba kaptam ezt a képet. Az egyesület 1903. augusztus 16-án tartott rendkívüli díszközgyűlése alkalmából készült fotográfia is bizonyítja, hogy a századelőn Baján sokféle egyesület volt. Még a kuglizás és kártyajáték céljainak szolgálatára is egyesületbe tömörültek erkölcsös, ámde játékszenvedélytől fűtött egyének. Az egyesületi valamely tisztség, megbízatás vállalásával is járt. Az ötletszerűen kiagyalt - néha humoros - feladatkörök betöltéséről szavazással döntöttek. A képen - balról jobbra haladva - mindenkit név sze-

rint megneveztem, egy híján polgári foglalkozásukat is azonosítani tudtam. Zárójelbe téve feltüntettem mind a 16 egyén egyesületben viselt tisztségét is. SCHNETZER ERNŐ üveges (másodtitkár), KOVÁCS ISTVÁN MÁTYÁS hasznobérlő (bizottsági tag), CSÁBY KÁROLY kézműáru kereskedő (végrehajtó), BRÁDE JÓZSEF hivatalnok (számvizsgáló és zászlótartó), IMRIK JÓZSEF borbély (tekepálya biztos), VUITY FERENC bábos és viaszgyertya-készítő (korelnök), MAJER KÁROLY rézműves (elnök),

WEICHAND GYÖRGY könyvelő (bizottsági tag), KOVÁCS ANDOR pénztárnok (titkár), ZSIVKOVITS HUGÓ gépmechanikus (Jean domestique, azaz mindenes inas), NYIRATY ISTVÁN molnár (alelnök), WUNDERLICH JÓZSEF takarékpénztári hivatalnok (pénztáros), ANTAL JÓZSEF szatócs (karmester), KOVÁCS PÁL molnár (gazda), KOVÁCS ANTAL háztartásbeli (dísztag) és KULAY GYULA (bizottsági tag).

Bánáti Tibor

Felálltak a bajai bizottságok

Több hetes egyeztetés után döntöttek a bajai képviselők a testületi bizottságok összetételéről. Összeállításunkban a tisztségviselők teljes listáját megtalálják.

Polgármester: Száll Péter

Alpolgármester: Dancsa Bálint

Kisebbségi és egyházügyi tanácsok: dr. Vácútyi János

Kommunikációs és informatikai tanácsok: D. Szabó Jenő

Mezőgazdasági tanácsok: dr. Lipókatic József

Bizottságok:

Ügyrendi és jogi: dr. Pazár László, dr. Fehérvári László, dr. Kristóf István, dr. Harkai Gergely, dr. Tripák József

Gazdaságfejlesztési: Fábian Sándor, Börzsönyi József, dr. Fehérvári László, Fercsik Róbert, dr. Kristóf István, Márfai Péter

Pénzügyi és költségvetési: Márfai Péter, Czizok István, Fábian Sándor, Komlósi Gábor, Erdős Ferenc, Fábian Mihály, Várhalmi Miklós

Egészségügyi: dr. Csöke István, dr. Gergely László, dr. Pazár László, dr. Vácútyi János, dr. Nyirati Gábor, Szabó Hajnalka, dr. Szűcs Judit

Közoktatási és ifjúsági: Nemes Gábor, Hajdó Miklós, Rajnai László, D. Szabó Jenő, dr. Vácútyi János, Haász László, Tarján Levente, Varga Zoltán, Welchner Antal

Kulturális, idegenforgalmi és sport: Komlósi Gábor, Börzsönyi József, Hajdó Miklós, Újvári Sándor, dr. Zöld Lászlóné, Brachinger Tamás, Katanich Ferenc, Martonosi Attila, Vancsura Gábor

Szociális: Kötéles Ilona, Hujdó Miklós, Rajnai László, Tajcs Sándor, dr. Zöld Lászlóné, Ács Lajosné, Pausch Róbert, Rácz Sándor, Vajda Zoltán

Városüzemeltetési és környezetvédelmi: Czizok István, Ágfalvy György, Fercsik Róbert, Kötéles Ilona, dr. Lipókatic József, Barna György, Toperczer Gábor
A tisztségviselők javadalmazásáról szóló helyi rendelet értelmében a polgármesteri fizetés arányában díjazzzák a képviselőket és a bizottsági tagokat. Száll Péter fizetése 180 ezer, Dancsa Bálinté pedig 170 ezer forint. Mindkét összeg megegyezik a választás előtt érvényes fizetéseikkel. A kép-

viselők a polgármesteri illetmény 20 százaléka joggal, ami havi 36 ezer forint. A bizottsági elnökök további 20 %, a tagok egységesen 10 százaléknál kevesebbet juttatnak meg. A tanácsok havonta 20 %-nak megfelelő összeget vehetnek fel. A

helyi rendelet maximuma a halmozódó tiszteletdíjakat, amelyek összege nem haladhatja meg a 72 ezer forintot, azaz a polgármesteri fizetés negyven százalékát.

December

Újra leszakíthatjuk a kalendárium utolsó lapját. Mindegy, hogy reneszánsz óra, virágrendelőt vagy meztelen nő képe alatt porcióztuk fel az utolsó hónapot, az évre adott idő ismét elfogyott. Nem várjuk másádat, de készülnünk rá.

Már az utolsó kerti virágok símogtatásában, a levélhullás keserő hangulataiban vagy a halottak gyertyailatú megkövetésében, de a megbékélés, az egymáshoz simulás és az ajándékozás ünnepeinek bibliai átélésében is bűcsűzünk az ó-esztendőtől. Közben reménykedve és fogadkozva várjuk az újat. A tavasz beköszöntét én mindig a Rókus utcán veszem észre. A gesztenyesor zöldjén, a fák gyertyavirágain. A zsendőlfű friss pázison és a napsgáron. A márciusin, az áprilisin. A friss levelek közt bujkálnak, a felhők mögül kivillanón, a már melegengető fogyhatatlan fényben.

A nyárál inkább a vízparton barátkozom, de az "Szécs búrja" már újra a gesztenyeközt zsong. Az októberi-novemberi gesztenyekén a megtört őszi napsgárban. Ragyogó reggeleken és fáradt, sárga szírképekben.

Ugyanaz a Nap, majdnem ugyanarról az útról miért világít másként tavasszal, mint a bús őszen? Még a legalacsonyabb levél sem állja útját. Szemembe világít, szípközik, humorogtat. Az ezerszámú, pergő levelekért csak akkor látom jól, ha visszafordulok.

A tél az erdő. Tétova örömmel hallgatom a hóesés zizegését. Valahonnan csengőző pendüléseit hozza a szél. Tudom, hogy ez a hang csak érzékessé. Nincs már esilíngelő szán, különösen itt, az erdő mélyén. Csak állók a keményre fagyott havon. Az emlékek szobájában finoman világít a kályhasajtó, pattan egyet-egyet a zsarátnok. Reménykedem, hogy az idő - talán - megáll egy pillanatra, és elbeszélget velem. Nem ígér semmit, mégis betérli szívemet. Kalendárium meg a homokóra, csengőző és csikózó havas utak decemberi asszociációk, hagyományok és emlékek csupán? Talán ennél többek. Átvéltek életemet, ki-válazthatók és elmesélhetők.

Először életemben egy nevezetesen autóban

ültem. A II. világháború elején Szent-Györgyi Albert szúrte Opel Kapitányt nagy örömmel burcolásztá a környék gyerekei, akár naponta többször is. Új-Szege-den a Bethlen utcában - néhány száz méterre az én bölcsőtől - állt a nagyhírű professzor villája.

Szabad bejárásunk volt, és emlegetett autóbá is gyakran beülhettünk.

Lenyitható tetejű limuzin lévén bogobó hajuknál, integetések és kurjongatások közepette élveztük a szágulást.

De - milyen furcsa a gyermeki képzelet - engem vajójában nem az autó érdekelt. Sokkal inkább a bicikli, nevezetesen egyetlen bicikli.

Nem messze az ominózus villától lakott Wolf bácsi, aki patinás kerekese - értelemszerűen - biciklikereskedő volt. Teljesen szajtát alapon hozzák is gyakran betértem, és csak én tudtam lelken gyönyörűséges vágányról, miközben a bicajok között csallengtem.

Különösen egy példányt foglalkoztatott. Egy remekmű, egy Steyer-Waffenrad modell ejtett ámulatba. Rugós első villája volt. Az ezüst, a fekete és a vörös szolid keverésével lenyűgöző ruhába öltöztették. Olyannyira elragadtató voltam, hogy a fent jeles autót minden további nélkül odaadtam volna érte.

A háború aztán gyermeki vágyaimat megtépázta. Emberek, autók, biciklik kileptek életemből. Wolf bácsi bicajai is - álmaimmal egyetemben - kődbe veszttek.

1948 karácsonya előtt mégis volt egy furcsa találkozásom.

A Jézuska-títok családon belüli hivatalos feloldása még nem történt meg. De a kétely és az ebből fakadó óltatatlanság kíváncsiság már bennem munkált.

Sejtettem, hogy a karácsonyra a bezárt fűskamrában várja feloldozását. Nem nyugodtam és egy óvatlan pillanában beszélttem. Minden számításaim szerint történt. Ázz, hogy mégsem!

Őszell vágott friss fa és egy nagy szénkupac töltötte meg a kamrát. Parányi ablakán gyér fény lopakodott be. Amolyan pifonig érő hűfenyő támaszkodott a jószágú

akácatuskókon. Olyan szabályos volt, mint egy gyermekrajz.

És mellette a szénkupacon feküdt - csodák csodájai - álmain Steyer Waffenundja. Amolyan háború utáni állapotban. Mint egy elcsigázott hadifogoly. Alig élt. Reszkető szívvel és kézzel próbáltam talpra állítani. Szerelmes találkozásunk nem tartatott sokáig. A karácsonya miatt nemeselelőnmű kellett. Titkos látogatásom nem derült ki, és a szent-este után nyugodtan megátogat-hattam ideológiát.

Megtudtam, hogy az időközben házunkba költözött Kati néni a Wolf bácsi lánya, és az Ő biciklijé volt az én emlék-bálványom.

Bevallottam neki vágyaim történetét. Fejsimogatást és puszkát kaptam, és persze biciklizhettem is. Bár ne biciklizhettem volna!

A hátsó kerékben reménytelen nyolcas imbolygott, levegő meg alig. A hajdanvolt, egykor tökéletes szerkezet minden erőszelvényes reszketett és nyirkorgott. Azok a csodálatos villa rugók pedig már régen eltörtek.

Kényszeredett udvariassággal köszöntgettem a próbakürt, és az elnyűtt bringát óvatosan visszafektettem a szénkupaóra.

Megsimogattam, megkönyeztem? - nem tudom már. Mostanában ebben a mountenbyke-os decemberben jutott eszembe ez a kis történet. Mennyit ér a bicikli, és hogyan múlik az élet?

Egy másik december jóval későbbben jegyezhető a naptárban.

1978-ban a már másútt sokszor emlegetett Algériában karácsonyoztunk. Pálmafük, napfény és tengeri fürdőzések közepette nem lehet meghatottan elnékelni a Csendes éjt. De a már hivatkozott kalendárium meg a homokóra, a hűvezés és a gyertya-illatok beivódásai a Szahara homokdűnéin is átfurakodnak. Soha nem gondoltuk volna, hogy éppen karácsony napján és hogy éppen Afrikában fogjuk átérzeni azt a tehetetlen fájdalmat, amit Móra Ferenc Gergője érezhetett, amikor hiába próbálta halott hűgocskájának odaadni a körtemuzsikát.

Olyanforma kislányt hozott apja rohanva az ünnep délutánján. Még a haja is szőke volt, ami ezen a tájon nagy ritkaság. Súlyos diftériában szenvedett. A gyorsan elvégzett légszűrőtés közben talán nem maradtunk annyira tehetetlenek, mint az öreg Titulusz doktor.

A baj mégis bekövetkezett. Egyetlen szereplő hiányzott csak a vidámabb befejezéshez: a virrasztó, gondoskodó anya.

A napkeltét hársányan köszöntő muszlim

ima közben földi-égi párbeszéd zajlott az ápoló és a mindenháto szent Hangulat között. Az éjszakás ápolónő ilyenformán éppen napi első imáját végezte, át kellett rajta lépnünk, hogy a körterembe jussunk. A kislány már halott volt. Fieje kiszűzött az ágy rásai között, hátrabillett. A gégekanul mozdulatlanul lögött a gézgyűzfésen. A Moszkéból élesen harsant az imára hívó refrén. Ott nem volt ribizlibokor, és a Gergőt csúfoló filemüle se énekel. Úgy éreztük, hogy bennünk is ez a hangos, telitörki, csupaélet harsona csúfol ki. Rettenettel vártuk a szőlők érkezését. Minden tudományunk, minden erkölcsi tartalékunk semmisé vált az "elszámolás" lehetetlensége miatt.

És - talán gyűrsőség fellelegezni - megint csoda történt. Mi kaptunk vigasztalást és bátorítást.

Az apa még órák múltán is barátjával beszélgetett hóna alatt gyermekének pokrócba csavart holttestével.

A "világpolgár" megrettenve menekülni próbált. Szőnyűsleges helyzetéből, szőnyűsleges önmagától és szőnyűsleges körülmenyéből.

Békés és hiborítatlan élet helyszíneit keresve. Morotvákat például vagy magisokkat. Paha gyalogutakat, színes virágokkal behintett tarlókat vagy jázminbokrok súlyos illatát.

Menekülés ez a szabadságba, mert csak ott vannak álmok és teljesíthető vágyak. És ebben az állapotban még az sem baj, ha netán ezek az álmok és vágyak nem teljesülnek.

A meseszövegetés szabályai szerint is, most egy harmadik decembernek kell következnie.

Mi sem könnyebb, mint ez a találkozás, hiszen most éppen december van. Nem tudni még, hogy mivel lép meg bennünk az idén nagyon szeszélyes magyar időjárás. Még azt sem tudjuk, hogy lesz-e terített asztal, friss gyümölcscsal a tetején és békességgel körülötte.

Hol, hogyan és mikor csapnak össze nemzetek és nemzetek? Lehet-e fegyverszünet a fegyvertelen lelkek átkos Gűkizeteiben? - legalább annyira, hogy az én nemzetekem megnyugodhasson, a jövő nemzeteké pedig végre megnyilatkozhatson. De őszintén és igazgatosan.

Az emlegetett három december során elílt egy fél évszázad. Nem állított, hogy a rozsdás bicikli vagy éppen a torokgyík apró drámái serkentették belátásokra. De minél többet gondolkodom az élet dolgain és értelmén, egyre valószínűbbnek látzók, hogy egymást hajszojják az ehhez hasonló

apróságok, és mégiscsak ezekből rakható össze a múlt, a tapasztalat és a "végső igazság".

A karnyújtásnyira közelítő ezredvég pedig belátásokat is követel. Azt például, hogy alkalmi háborgásaink oka talán az emlékeken való rágódás, hanyatt fekvé egy gyéren fűtött szobában, régi levelek és fűnyképek között kutatva. Eközben lelkesen őrülünk régi bókóknak, vakon követve a rónótalan fiatalág eszményképeit.

Jó lenne megértéseket és felmentéseket találni. Ne kelljen mindenáron belátunk, hogy csak egy nemzedék kipusztulása garantálhat egyensúlyt, és hogy legyen fontos példánk olysmi, hogy az alvó fűkkel is törődjünk valaki.

Ilyenkor az év végén másképpen lobbannak fel távoli fűnyek. Orkanszó, a téli szelek sóhajtsa, varjak kirogása és emlékeink enyészetszaga mellett biblikus ikonok képe is felmerül születéstől az eldőlő kereszt roppanásáig.

Kapaszkodjunk össze! - és döntsük el végre, hogy egymásnak muszikulunk!

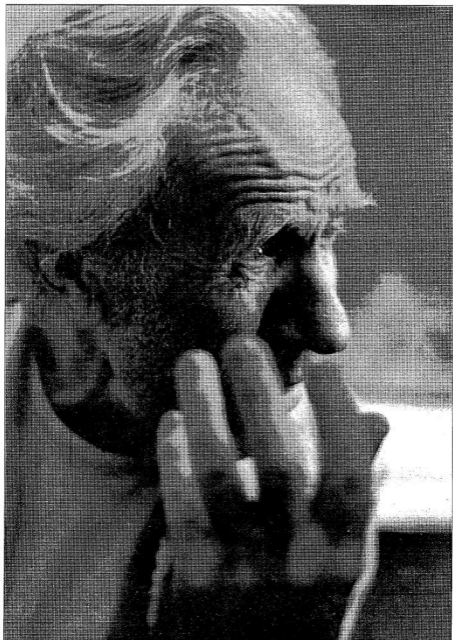
Vajtai István

**Minden kedves
olvasónknak
kellemes
karácsonyi és
boldog új évet
kívánunk!**

*Bajai Honpolgár
Szerkesztősége*

A DUNA FOTÓKLUB FOTÓTÁRÁBÓL

Görbe Ferenc: Tóth Menyhért

Az Aradi Tizenhárom pécsi emlékhelye

A hazához a halálig tartó hűségnek aligha lehetnek zsebb példaképei számunkra a Tizenhármaknál.

Vértanúhaláluk városában annak idejében a város központjában impozitans és művészileg is értékes emlékmű állott. A Zala György alkotta 1890-ben felállított szoborkompozíció allegorikus női alakok a gyászt és emlékezést jellemezték, és az emlékművön rajta volt a 13 vértanú domborművű arcúja. Az impériumváltozás után ezt az emlékművet eltüntették. (Senkinek sem jutott ott akkor eszébe, hogy a 13 a Kárpát-medence minden népét megnyomorító császári önkény ellen barcolt?)

A másik aradi emlékművet az aradi vár közelébe, a kivégzés helyére állították. Szerényebb méretű obeliszk volt a kivégzettek nevével, a kivégzés dátumával. Ezt az emlékművet az impériumváltozás után a város szélére, méltatlan környezetbe "lakoltatták ki". A környezet svárvárosa csak hosszú évek után nyílt. Még így is örülnünk kell, hogy az emlékmű legalább megmaradt, és ott minden magyar leróhatja kegyeletét a nemzet vértanú előtt.

A trianoni határokon kívül, de főleg azok közelébe utcák, terek neve, egy-egy szerényebb emlékmű vagy emléktábla őrzi a Tizenháromnak vagy azok egyikének-másikának emlékét. Baja város szépen elhelyezett, művészileg is jól megoldott, de mégis csak szerény emlékművet állított mind a Tizenhárom vértanúnak.

Pécs városában sok évvel ezelőtt született a szerencsés gondolat, hogy az Aradi Tizenháromnak elhelyezésében, méreteiben, művészeti kvalitásaiban egyaránt *méltó emlékhely* kellene létesíteni.

Az egykori városfal északi részével párhuzamosan futó kétszintes út felső szintjéig szemelték ki erre a célra. Itt impozitans kökörletűtör egy, talapzatnak szánt kőoszlopokra kívánták egy sötét mentén az egyes vértanúk mellszobrát elhelyezni. A gyönyörű háttér: a középkori városfalak és mögöttük a négytornyú Dóm, magának a sötétnek a ködényes virágsora és diszburkolata valóban méltó környezetnek bizonyult az emlékhely számára. Az egyes szobrok - jeles szobrászok gondosan zsűrizett alkotásai - több

esztendő alatt elkészültek. Tavaly október 6-ára felkerült az utolsó szobor a talapzatra. Így létrejött az országban - de határainkon kívül is - az Aradi Tizenhárom méreteiben is legméltóbb, művészeti értékét tekintve is legjelentősebb - bár tradícióiban még fiatal - *emlékhelye*. A egyszerű, történelmi levegőt árasztó és esztétikailag is szerencsésen kiválaszt

ott környezet, amelyben minden egyes vértanú művészileg és egyben hiteliesen van megjelenítve, a *pécsi Aradi Vértanúk útját* nemzetünk fontos és a maga nemében egyetlen ilyen jellegű *emlékhelyévé* teszi. Jelentősége - remélhetőleg - minél hamarabb bekerül a nemzeti köznevelésbe.

Prof. Dr. Uherkovich Gábor

Bajai arcképcsarnok

Bérci László (1909-1997)

Béke megyében, a Kis-Sárrét téjegyében, a Sebes-Körös holtágának partján van Vészto község. Azon a dél-tiszántúli tájon, ahol a századelőn Bartók és Kodály oty sok népdalt gyűjtött. Ahol általános volt az elmaradottság és az inség, amelynek újabb keletű tájfogalmi megnevezését Féja Géza, a népi írók körének harcos publicistája 1937-ben írta, azonos című jelentős, ésszefoglaló szociográfiai munkája segítette elterjesztését, a múlt század második felében kibontakozó agrár és más baloldali mozgalmakra utalva. A település érdekes volta agrármozgalmi jellegéből és lakói közösségének kialakult szokásaiból adódott.

Bérci László iparos családból származott. Apai nagyapja kalaposmester volt Sarikodon, anyai nagyapja kovácsmester Filizgyarmaton. Édesanyja, Makai Erzsébet, a háztartási teendők gondjaival és gyerme-

keinek felnevelésével foglalkozott. Apja a fényképezés mesterségét folytatta Vészton, de különbözőt iparos társaitól abban, hogy festgetett is. A század elején évekig a nagybányai szabadiskola tanítványa volt. Ott került jó barátságba a nagybányai születésű Tersánszky Józsi Jenővel is, aki eredetileg festőnek készült.

Édesapja az első világháborúban katona volt. Amikor 1917-ben néhány napos szabadságra hazaszegődött, a család ezt megünnepli. Bérci, a nagy memondón, a meséhez hasonló gyermekkori élményét - mert ehhez nagy tebebsége volt, hiszen sok mesét tud és szívesen mesélő régi óreggétől hallott kisfiú korában táitosokról, Doboz Jankókról stb. - röviden így mondta el: "Vacsora után a két nász-uram egymással mellett ült és borozgattak. Egyszer apai nagyapám odafordult a másik nagyapámhoz és nagyon fontoskodva azt mondta: Tudja kedves nász-uram én "székely magyar" vagyok. A másik szülő azt válaszolta hasonló nyomatékkal, hogy "én meg dalárdista". Hát akkor stímmen vagyunk - mondták és itak, beszélgettek tovább."

Bérci László apja, Buzi László fotografás munkájához szükséges, nappali világitási helyisége Vészton volt. Fényképezéséből és festgetéséből csak szerényen tudott megélni az ötygyermekes család, a három fiú és a két lány, akik iskolázatauk idején, különböző időpontokban, családnévtük megváltoztatták. Öccse, Barnabás - akiből ismert szobrászművész lett - nevével Buzára változtatta, kisebbik öccse, Zoltán vezetékneve Bánfi lett és a puskaműves mesterséget választotta. Két húga, Katalin és Erzsébet a Biharri vezetéknévet vették fel. Az előbbi lány folytatta Vészton apja fényképezés mesterségét, az utóbbi színiiskolát végzett.

Az elsőszülött fiú, az édesapja keresztnevet viselő László 1909. március 7-én szü-

letett Vészton, családnevét Bércire változtatta.

A legidősebb fiú az első világháború idején vált tankötelessé. Vészton akkortájt az iskolákba hadikórházak teleptettek, kivéve a zsidó elemét. Így a mintegy 10-12 izraelita vallású tanuló kívül 8-10 református társával és a 3-4 katolissal együtt zsidó elembe járt. Emlékezete szerint ott mindig egymás megbecsülésére tanították, nádpálca nélküli humanus nevelést kapott.

A család 1921-ben Sarkadra költözött, ott járt polgári iskolába. Közben apja megtanította a fényképezés alapelemeire, és vizuális típusú fiatalemberre nevelte. László fia sokat segített apjának, aki nappali világlátással készítette felvételeit, és azokat prósza fényű petróleumlámpánál dolgozta ki. Gyakran elment vele családi események - lakodalmak, keresztelések, tetetésék stb. - fényképezéseire is.

Olyan időkben került el otthoni környezetéből 16 évesen, amikor már érezni lehetett a közeleg gazdasági világsót, amikor már a fényképezésnek is kevés munkájuk akadott. Előbb 1926-ban Békéscsabára ment Ábrahám Bélához, ott gyarapította az apjától elsajátított szakmát. Később Hódmezővásárhelyen Till Viktornál, Hajdúböszörményben Brannai Zoltánnál, majd Veszprémben Kollár Adolf fotográfusnál dolgozott. Budapestre 1930-ban került, Brunnhuber Béla híres-neves egykori udvari kamara fényképészhez, ahol két évig dolgozott. Sok szakmai dolgot sajátított el, rájött olyanokra is, hogy bizonyos eljárásokat - ha önálló lesz - másként fog csinálni. Utána Balatonfűzfőre, Kurtswel műtermébe került, ahol a műtermi munkák mellett gyors riportfelvételek készítésére is rákényszerítették. Ott tanulta meg, hogy a nyári kirándulókról készített képeket a felvétel után egy óra múlva át kell adni. A Balaton-parti városban ismerkedett meg az öreg Bláthy Ottó Titusszal, az elektronika egyik úttörőjével és Asbóth Ozkárnal, a helikopter magyar feltalálójával és más-más kiváló emberekkel, akiket nemcsak fényképezett, hanem sokkal beszélgető viszonyba is került.

Balatonfűzfőről visszament a fővárosba, ott a Hársfa utcai kollégiumban lakott mintegy másfél évig, többek között Kovács Imre népi íróval együtt. Akkor a fényképezés mellett Ábra Novák Vilmos magánrajziskolájába is járt, bár erős önbizáltságot az tartotta magáról, hogy "kritikám erősebb volt, mint rajztudásom." Rajztanítógéne és képzőművészeti tanulmányainak a fotós szakmában nagy hasznát vette, kár

hogy képzését anyagi okok miatt abbahagyta, s egy ideig népkonyhai ebédelésre is kényszerült.

Akkoriban a Budapestben élő fotográfusok az Erzsébet körüli KÁOSZ-ba (Kis-íparosok Országos Szövetsége), majd a Damjanich utca 30. szám alatti padlás-műterembe és Ilés Árpád szürrealista festőhöz járt, és megismerkedhettek a korszak jellegzetes irányzatával, a népi mozgalommal és több jeles képviselőjével is.

Iparengedélyt 1934-ben szerzett és Isaszegen nyitotta meg első önálló műtermét. Az üzlet gyengén ment, és rövid ideig tartott. Rákospalotán 1935. november 25-én feleségül vette a Karcagon, 1913. október 1-jén született Szecső Piroksa fényképészt, akit még Brunnhuber műhelyéből ismert meg. Új munkahelyük Pestszentlőrinc lett, Kiss István országos hírnagy fotóműhelyébe kerültek, egy olyan kőhöz, ahol fényképezésük részére készítettek különleges munkákat, mint pl. reprodukciókat, kártya képeket, színes képeket, fotómontázsokat stb. Nyolc évig éltek Pestszentlőrincen, ezen idő alatt kitarott, szívsos munkájuk eredményeként névsos fotós felszereléseket és berendezéseket vettek.

Ez idő tájt alakult ki szorosabb kapcsolata, barátsága az ugyancsak békési származású Püski Sándorral - akinek a Szerb utcában volt a Magyar Élet nevű kiadóvállalata - és személye révén a köréhez tartozó, inkább csak alapelveken egységes nézetű népi írókkal. Püski művelőknek közzétérője és terjesztője volt. Püskivel, Szamárdé Ervinnek és Szeres Sándorral már 1930-ban találkozott Sándorral, mert azok eljártak festőtegyő apjához és művészönvendék össesébe, így a kapcsolat és barátság régebbi keletű volt. Tudott a népi írókról azáltal is, hogy vásárolta, olvasta könyveiket. Dr. Püski javaslatára, annak Ráday utcai, ötödik emeleti lakásában, nappali világlátás mellett kezdte el leg többjüket fényképezni beszélgetés közben úgy, hogy szinte nem is tudták, mikor készítette. A portréból nagy sorozatokban képee-levezérlőlapokat csinált. Az írók saját kezű névalírásának kép alá másolása Bérci ötlete volt. A szikéslegletek szerint készülték az íróportrék. Előfordult, hogy hetenként több száz is kellett.

Idők folyamán mintegy 19-20 ezer darabot hoztak létre, az írók népszerűsítése érdekében igen olcsó áron, darabonként 9-12 filléért, melyeket Püski 50 fillérés áron forgalmazott. Voltak az írók között olyanok - pl. Móricz Zsigmond, Németh László vagy

Erdélyi József - akiket lakásukon fotóztott, voltak olyanok, akik ezt sem engedték meg.

Bérci feleségével eljárta a Kossuth utcában lévő Honszeretet nevű kulturális egyesítésbe, ahol a művészeti valamint egyébben tevékenykedő fiatalok mutatkoztak be hetenként egy-két alkalommal, köztük a népi írók is.

Balatonszárszón már 1942-ben rendeztek egy ifjúsági tábor, azon nem volt jelen. A következő évi szervezése a Püski által kezdeményezett kedvező könyv részletfizetési akcióban résztvevők köréből indult ki, aztán 1943. augusztus 23-29. között Balatonszárszón a Magyar Élet Kiadó-vállalat könyvbarátainak társasága és a Magyar Református Diákok Soli Deo Gloria Szövetsége által rendezett szárszói konferencián már részt vett, Püski hívta őt. Egy feszült politikai helyzetű időben különböző foglalkozású és világnézeti szemléletű előtt a népi írók tartották előadásokat az ország jövőjéről, éjszakákba nyúló vitákkal. Bérci szerint lelkes és bizakodó hangulatban, egymás véleményét tiszteletben tartva Szárszón mindenki egyet akart, "békés és új demokratikus Magyar-ország".

A konferencián mintegy 70 felvételt készített az egybegyűlt barát és ismerős népi írókról és résztvevőkről. Az előbbieknél közel álltak hozzá, hisz jórészt azon a vidéken nőttek fel, mint ő.

Hogyan került Bajjára? A főváros környékén próbálta önállóítani magát. Hirt kapta arról, hogy városukban kiadó műtermét van. Eljötték, megtekintették, de nem vették ki. Mégis így határozta 1943-ban, hogy itt telepednek le. Kétszobás lakást béreltek a Budapesti úti 18. számú emeleti házban (ma a Dézsa György úti zeneiskola épülete). Ott volt fotóműhelyük is. Lassanként jelentkeztek a kuncsaftok.

A gyermekét váró feleségét kénytelen volt magára hagyni, mert bevonulták Baján katonának. Hudozsyvik voltam a bíróságonban címmel a Napóra című kiadványban megjelent sajtós hangvétele cikkében ezt így kezdte ísírni: "Mínthogy 1909-ben születtem Vészton, a hozzáim hasonló korúakat 1930-ban sorozták. Az akkori zsoldos hadsergeknek azonban nem volt szikésége - aki egykor voltam - a vékonyka fényképész legényre. Már Baján laktnék, amikor a következő sorozásra 1943-ban sor került. Több százan vártunk az orvosi vizsgálatra, ami egy kézfogságból állott. Készít-

lőshetünk a bevonulásra. "Említett cikkében vizolta, hogyan került Németországba, hogyan lett a Szovjetunióban hadifogoly, ahol kamatoztathatta rajztudását óriásplakátok rajzolásával, amiért hűdozsnyíknak (általában értelemben vett művészek) hívták. Éppen László napra érkezett haza a hadifogságból Bajára 1947. június 27-én.

Távolföle idején még a fényképezőgépeket is elvették a szakmát folytatni akaró feleségétől, majd ezen megszakítás után visszakapta, és abbahagyott cselekvését tovább végezhette. Később üzlethelyiséget is bérelhetett a Haynald (ma Táncos) utca 6. számú házában. Amikor a bérleti viszonyt felmondták, a Szentháromság tér és Árpád utca sarkán lévő, úgynevezett MÁBI ház első emeletén kapott lakást és a földszinten műtermi célra helyiséget. Nehéz körülmények között, két gyermekével helyt állt Béciné férje távollétében, s mire a hadifogságból hazajött, berendezett műteremmel várta.

A fotóműtermet 1954-ben államosították. Ajánlatot kapott, hogy vezesse a pécsi fotós szövetséget, de lakáseszen problémák miatt Baján maradtak, csupán az első emeletről kellett felköltöztöniük a másodra, és a műtermi munkáikat ott végeztették, mint az ideig, míg saját házat nem vásároltak a Szent Antal utca 7. szám alatt. Ott volt a műtermen is Bécinéék működőtetésben.

Házasságukból négy gyermek született, László (1941-ben), Ildikó (1943-ban), Virág (1951-ben) és Zsuzsanna (1953-ban). Bérci László 1997. július 27-én tért örök nyugovóra Baján, 88 éves korában. Nem volt bajai születésű. Kacsakaringós úton jutott el városunkba, ahol végleg letelepedett, és bajavai vált, eleven kapcsolatot létesítve a várossal. Felelevenítem röviden életútját, kiemelve, hogy ismeretségben, barátságban volt a két világháború között létrejött irodalmi-politikai csoportosulás sokszínű közösségének egyes személyiségeivel (elsősorban Sinka István-nal), hogy a népi írók fotográfusa lett. Félő gondolni megírta a róluk készített képeket. Nagy érdeme, hogy portréfelvételeivel, szociofotóival és más munkáival, elhivatottságot érezve, szinte megállítottként körbejárta kiállításával az országot, legalább 60 alkalommal, amelyeken lebilincselő közvetlenségével, beszédeknek sajátos, békési zamatú nyelvhasználatával, kiváló emlékezőtehetségével felelevenítette a népi írókkal és Balatonszíróval kapcsolatos személyes emlékeit, amelyekből mindig valami újat, tanulságot méríthettek hallgatói.

Ismertem 1947-től, barátságban voltam vele éppen 50 évig, érzékelhettem, hogy a hosszú, megpróbáló bajai évek alatt nemcsak szemlélője, bírálója volt városunk életének, hanem szavakkal és tettekkel is szolgálta lakelyét. Az ő segítségével jártak le pl. a népi írók Bajára, a Móríz Zsigmond Népi Kollégiumba, amelyiknek nevelője, majd igazgatója voltam. Az is igaz, hogy a kollégium sajátos atmoszférájú autonómiaja vonzotta, odatarozónak érezte magát. Az intézmény és család "házi fotósa" is ő volt. Fényképei tottem érték Bajá népének továbbító pillanatait, azokat mozdulatlanúságba foglalta, a város életének krónikásvá vált. Bérci László a bajai fényképezés kezdetén, a fényképezésmesterek országos közösségének cszlopos erőssége, művésztípusa egy hagyományos, kihálóban lévő fotográfus szakmának talán utolsó, nagy képviselője, mestere volt. Olyan jóindulatú, segítőkész személyiség, aki az elmondottakon kívül motorbiciklis hobbiának is rajba volt. Olyan ember, aki tudásával, tapasztalataival megteremtette saját világát, amelyben tetten érhető, hogy rajzolásai és festései készségeit is felhasználta munkáiban. Alapító tagja volt a helyi Duna Fotóklubnak, kiállításán "versenyen kívül" szerepelt. "A fényképezés utolsó mohikánij"-nak - a hogyan Kincses Károly fotótörténevezve - nagy, önálló kiállítását (és család-jaért) csak 1992-ben rendezték meg Baján. Egyébként mindig megengedhette magának, hogy csak akkor állítsa ki képeit, amikor ahhoz kedvet kapott, és sohasem igényelte, hogy művészek tartanak. - "Sokan, sokféleképp próbálkoznak mostanában a fotóművészetben, csak a cél ugyanaz: valami olyat kitalálni, ami még másnak nem jutott az eszébe. Nem fontos, hogy gondolatot is hordozzon az eredmény: csak a forma legyen egyedli! Ha sikerül, akkor művészek hívták. Ezért nem igénylem, hogy engem művészek tartsanak. Csinállok valamit, ami az én misszióm, és nem kérden, miként vélekednek rólam. Szívbeli teszem, hátsó gondolatok nélkül." - nyilatkozta 1982-ben. A kiforrott mester tudásával támasza volt a fotómásteröröknek is. Szakmai nagysága mellett jellembeil szilárdságát élete végéig megőrizte. Képei fontos dokumentumai az irodalom- és fotótörténetnek, a néprajznak és Baja városának. A város mindenkor tisztelettel adozott személyiségének, aki megmaradt egyszerű embernek és bajainak.

Bárdi Tibor

Kis Márton garai órák 3200 gyufafőzőből elkészítette a máriagyűdi templom mását. Az épület 150 cm hosszú, 80 cm széles és toronymagassága 210 cm. (Ziel István fotó.)

Gara

Kis Márton garai órák érdekes különlegességet készített. Kései kétes bispai munkái 3200 gyufafőzőből megszabta a máriagyűdi templom mását. A főépület alapzártsága 85, alapbőssa 150, tetőzet magassága 113 és toronymagassága 210 centiméter. A templom szélessége 58 klm. Beül nyolc órá van, ki lehet világítani, és a kenyekben lévő nagy harag felbősszra önmagukban megszabta. A két óra fél és egész órák ill. A pompás templom megkísérlése messze vidékről mennek a kíváncsiak Garin.

Milunov Dániel gyűjteményéből

Tolnai Világlapja, 1936. október 14.

A kölyökmókus

A kölyökmókus, ha élszánk is a nagy tölgyfától, amelynek egyik odvában vinyogott bele e szép lombó világba, vissza-visszacsón, hogy élvezze az ismert ágakat, aóó testvéreivel gondlalanul együtt hancúrozott.

Merthoén érzem magam közöttetek, mert én is ennek a tájánk a fia vagyok, amit vakmerően elhagytam, hogy idegen éghajlattal is túlközözzem. Az ezskímő mégiscsak Grönlandban találja fűl önmagát. Életszakaszom első harminnyolc évét errefél vitézkedtem el. Kalocsának jutott, míg iskoláimat végeztem huszonhárom. Első képlánállomásom Dunapataj lett. Majd Kezel, Duszok, Mélykút, Felsőszentiván, Kiskőrös következtek. Nemesok hús és

A DUNA FOTÓKLUB FOTÓTÁRÁBÓL

Ismét Bossányiról

Lapunk októberi számában Schmidt Antal emlékezett Bossányi Ervinre. Érdemes feleleveníteni a kapcsolatfelvételi történetét. Több mint negyed százada, hogy egy 8 oldalas levelet kaptam az idős mestertől. Érdemes teljes terjedelmében közreadni részben művészettörténeti vonatkozásai miatt, másrészt tudásul, hogy 50 évi idegen környezetben sem felejtett el magyarul. Íme a levél:

Igen Tisztelt Igazgató Úr,

Szobotka Imre tizenegy év előtt elhunyt jó barátom özvegye nagyon kedvesen meglepett. Az ez évi Bács-Kiskun megyei Képzőművészeti kiállítás katalógusával és két fényképpel, amelyeket Dr. Bodnár Éva megbízásából küldött. Így jutott tudomásomra, hogy három festményem, amelyeknek létezéséről annyi viszonyosság után már fogalmam sem volt, az én szeretett Bajám múzeumában talált végleges otthonra.

E három képet körülbelül 1912-13-ban festettem, és az azóta lefolyt hat évtized alatt rengeteg fejlődésben gazdag munkát végeztem. A legnagyobb érdeklődéssel és természetesen meghatottsággal néztem e katalógus illusztrációit és alkotóik, barátok és ismerős művésztsáim nevét.

Valóban, Baja, Szeremle, Süköd, Decs, Öcsény, Bába, Hercegszántó az én igaz otthonom, amelyekhez én híj maradtam, bárhová és bárhogyan is sodort a sors. Csaknem minden szünidőmet én ott töltöttem rokonaimmal és barátaimmal.

Gyermekkor és ifjúkor emlékeim életem kelve, festményeké válna, becsülettel szolgálják így a múzeumot, mint emberársaimat. Így az igazán fontos lelki kapcsolatok mindig épségben maradtak. Igazság szerint ez az otthonföli távollétem, amely csakis a sok néhez viszonyosságunk tulajdonítható, szakadást nem okozott.

Tudom, hogy a műterembe és műhelyeimbe való visszavonultságom magyar hazámban nem könnyen különböztethető meg egy túl mély, engem elnyelőd csöndtől, de e tévhit létrejöttét én magamrészt egyoldalúan képtelen voltam megakadályozni.

En dupla életem, és mindkettőt a legnagyobb intenzitással. Minden időm

és erőm műtermemben az úgynevezett képzőművészetnek éppúgy, mint műhelyemben az úgynevezett iparművészetnek áldoztam. Műkereskedők kegyét, noha tudtam, hogy ők a hírnévgyártás mesterei, soha nem kerestem.

1919-ben a francia internálásom öt éve után hazatérve komolyan dolgozni vágytam és erre a legjobb alkalmat ígérte a lübecki meghívás.

Lübeck és Hamburg hanzvárosok hatósági és a gyorsan növekvő baráti kör reményemet valóra váltotta és munkára, valamint kiállításokra bőven adott alkalmat. Ez a tény és a családalapítás, bár helyhez kötött, több ízben megengedte, hogy hazalátogassunk, nemcsak Budapestre, hanem Bajára és az én falvaim körébe is.

Németországban egy egész sor munkát végeztem, főleg állami épületek részére: falfestményt, kerámiát, üvegfestményt, szobrot, faliszőnyeget.

Mindennek véget vetett a náci uralom. 1934-ben Angliába menekültünk. Itt csakhamar folytathattam speciális munkásságomat, legnagyobb részt nyilvános épületek részére: a londoni ICI Egyetem szentűsháza három nagy ablaka üvegfestményeit, a Tate Gallery üvegfestményét, az Uxbridge vonalállomás vestibüljének heraldikus üvegfestményeit, úgyszintén egy egész sorozat tervet és teljes nagyságú színes kartont készítettem egy indiai múzeum részére.

A második világháború megszüntette az én munkámat is, és csak 1946-ban kezdtem rendszeresen dolgozni műtermemben.

1948-ban került a már két éven át ládában őrzött üvegfestményem a Tate Gallery vestibüljében beépítésre. Ez az ablak - "Angyaláldást hoz mosó asszonyoknak" - azóta világszerte híressé vált. Ugyancsak 1948-ban egy nagy és fontos kollektív kiállításra volt Edinburgh-ban és ezután szüntelenül jöttek a megrendelések, kizárólag nyilvános épületek részére.

1951-ben otthon jártunk családommal. Proponáltam egy üvegfestészeti mesterszkola alapítását. Az illető hatóság a javaslatot ugyan jónak, de kivételül túl korainak tartotta.

(Évekkel később fia mesélte, hogy az elutasítás oka az volt, hogy Rákosi szerint a szocialista építészetnek nincs szükösze festett üvegablakokra. A Mester halláig fájjalta az elutasítást. SE)

Londonba való visszatértemkor kezdődött életem legintenzívebb üvegfestési alkotása. Tizenöt ablakot rendelt meg

egy angol fiúiskola igazgatósága, kápolnája részére Natalban, hét ablakot egy délafrikai templom és egy johannesburgi templom. Ezeket dolgoztam 1954-ig, amikor a Canterbury Katedrális hatósága alatt a Dékán, Hewlett John fölkerít négy monumentális ablaktervet készíteni. Egy pár hónapot vet igénybe a tervi transzparenének készítése, de a bemutatása egy órány belül meghozta a hatóság lelkesedő megbízását.

Hat évig dolgoztam e négy művön és amint ez az óriási munka készen lett, a Washington Katedrális Dékánja, Francis B. Sayre megbízott nagypapja, a néhai Woodrow Wilson, az Egyesült Államok miniszterelnöke emléktabláknak elkészítésével.

Amint ez a sor üvegfestményem be lett építve és fölszentelve, jött az új megbízás négy ablak elkészítésére, a katedrális főhajója részére.

1965-ben mind a hét ablakom át volt adva a publikumnak.

Mind e munkáimért az illető intézmények vezetői, egyesületek, privátvezetők, szakemberek és közismert művészek legmelegebb és legtisztább elismerésében volt és van részem.

Ehhez mégis hozzá kell tennem, hogy 1965-ben már hetvenötödik évemben voltam és sajnos nem testi fogyatékosságok nélkül. Az üvegfestés nem olyan munka, amelyet hanyatló erővel el lehet végezni. Ezt józannal megfogadva, minden további üveg munkát beszüntettem és következetesen 1965 óta csak festő vagyok. Műtermemben levő sok kész képm rendbehozom, s a félig készeken tovább dolgozom.

Mármost fogadja, kérem őszinte köszönetemet e hosszú levelem elolvasásáért és szíves üdvözlétem Igaz híve Bossányi Ervin.

Természetesen azonnal válaszoltam, s ezután még több levelet váltottunk. A következő évben beszámlolt arról, hogy az indiai terv a legmagasabb indiai hatóságok kezében van.

Két év múlva kaptam hírt, hogy a Mester elhunyt, majd fia Jo Bossányi a southamptoni egyetem ökológus tanára írt. Levelemben leírta, hogy édesapjának sosem volt Magyarországon kiállítása, bár minden vágya ez volt. Felajánlotta, hogy egy budapesti és bajai kiállításához kölcsönözne képeket, vállalja a szállítási lebonyolítását és költségeit, valamint, hogy egy válogatott kollektív ajándékozót városunknak. Felvettem a kapcsolatot a Magyar Nemzeti Galériával, s megkezdtük az előkészületeket. Főzőleg a

zonban Oxfordban is volt egy kiállítása, melyre Jo Bossányi meghívott és vendéglátott. Az oxfordi múzeum az egyetemhez tartozik, s a hagyomány szerint, ha a királyi ház valamely tagja vagy egy nagykövet látogat el, a dékánnak kell teljes díszben fogadnia. Mivel nagykövetünk is hivatalos volt, már előre fentem a fogam a látványra. Nagykövetünk nem jött, csak a kulturátusa, így a dékán is civilben volt, ha egyáltalán ott volt...

A megnyitó másért is emlékezetes maradt. A tervezettnél egy órával előbb kellett megnyitni, s a közönség már ott volt, a képeket még aggatták. Az történt ugyanis, hogy a szakaszvezet tiltakozott az időpont ellen, mert akkor a teremőröknek túlfórázni kellett volna, de már rendezés közben észlelték, hogy egy ember akasztja a képeket, villanyt szerel, az üveglablakoknak keretet szegél, ezt nem tűrhették. Asztalost, villanyszerelőt kellett hívni a szakirányú munkák elvégzésére. Ez időbe tel, ezért nem készültek el a nyitásra. Meglátogattam a műtermet

és műhelyt is. Ott tudtam meg, hogy a Mester maga öntötte az ablakokhoz való színes üvegeket, maga készített makettek. Együttl átneveztem néprajzi gyűjteményt. Mr. Bossányi megígérte, hogy ezt is nekünk ajándékozza. Néhány év múlva került erre sor, amikor is teljes listát megküldte fényképekkel együtt a Néprajzi Múzeumnak, hogy válogassunk. A Néprajzi Múzeum nem tartott rá igényt, én a bajai múzeum részére kiválogattam a területünkről származó darabokat. A többi a British Múzeum néprajzi osztályára, a Manking Múzeumba került, ahol alig van magyar anyag. Az átadás - átvétel egy kis ünnepség keretében zajlott, melyre ugyancsak meghívtuk, mint a Manking Múzeum vendégét. Sikerült elintézni, hogy nagykövetségünk szállította haza a terjedelmes csomagot. Jo Bossányival azóta is tartjuk a kapcsolatot, később még további rajzokat juttattam el, s többször látogattam el Bajára is.

Solyms Edé

Emlékezzünk az 50 éve elhunyt Telcs Edére! (1872-1948)

Nem múlhat el úgy az 1998-as év, hogy legalább a város helytörténeti lapjában - itt - ne emlékezzünk meg a magyar szobrászat kiválóbeszáról, a magyar éremművészet legnagyobb alakjáról, Telcs Edéről.

Telcs Edé Baján, 1872. május 12-én született a mai Táncos M. utca és Telcs E. utca sarkán álló házban. Telcs Mór cipész-mester és Wollner Anna második gyermeke volt.

Telcs még két éves sínce, mikor szülei Szabadkára költöztek. Sauer Károly szobadkai festőművész műtermében teli sok időt, majd Budapestén Marstoni Jakab festőiskolát látogatta. Kifűnő rajzkészséggel rendelkezik, ezért a negyedik gimnázium elvégzése után Vasadi Ferenc iparrajziskolájában tanul. 1888-ban a bécsi Akadémián először 4 évig Edmond Hellmer, majd 3 évig Casper von Zumbusch mesteriskolájának növendéke. Első jelentős alkotásával "A két bormissza"-val több díjat nyert külföldön és itthon.

Hét évi bécsi tartózkodása után Velencében tanulmányozza az olasz művészet remekét. Anyagi nehézségei miatt gyalog vág neki a Velence - Budapest útnak. Viszontagságos hazatérése után nagy sikerrel szerepel az 1896-os millenniumi kiállításon, ahol I. Ferenc József és a magyar állam 1-1 szobrot vásárol a fiatal, de még ismeretlen művészről.

1900-ban a párizsi világkiállításon szerepel, ahol műveit külföldi múzeumok vásárolják meg, majd több országos nagydíjat nyer el.

1906. kecskeméti Kossuth-szobor, 1908. budapesti Vörösmarty-emlékmű, 1911. a Kerepesi temetőben lévő Munkácsy Mihály síremléke és ezekben az években emlékművek, több épületet díszítő szobor kerül ki műterméből. Igyezkedik alkalmazkodni a stílushoz és az épületek rendeltetéséhez, de az önmaga állította művészi és esztétikai mércét is megtartotta.

1913. A Magyar Iparművészeti Testület elnöke, valamint az Alföldi Művészek Egyesülete elnöke.

1920-1922. Hollandiában él, ahol művészeti vezető egy éremzeti gyárban. 1930-ban Alpár Ignác szobrával az 58 éves mester bizonyítja, hogy a szobrászatban még mindig tud újat hozni. 1935. Helsinki, 1937. Párizs, illetve Velence kiállításain szerepel műveivel nagy sikerrel.

1940-ben - a második zsidótörvény idején - 50 éves művészti működése alkalmából gyűjteményes kiállítást rendez a Műcsarnokban. Ezen a kiállításon - az 1926-tól magában dédelgetett tervével - "Asisij Szent Ferenc"-et, mint utolsó jelentős szobrászati alkotását is bemutatta. "Ha va-

laha, akkor most aktuális ez a szobor" - vallja - mivel a galambot simogató férfi alakjában nem az egyház szentjének állít emléket, hanem hábertelenségére, az egymás iránti szeretetre, a béke-re akár figyelemzteti.

Habár Telcsot a Horthy-rezsim a mentesítettek listájára vette, ezzel csak az elhurcolástól mentette meg, a rokonokért, barátokért a felszabadulás után már jelentős művet nem alkotott.

1947-ben fejezi be önéletrajzi visszaemlékezéseit, majd 1948. július 19-én tövözök az élők sorából. Szülővárosa még ugyanabban az évben emléktáblával jelölte meg szülőházát.

Ha Telcs Ede-éről beszélünk, nem hagyhatjuk figyelmen kívül éremművészetét, amivel legalább olyan jelentőséget alkotott, mint szobrászművészetével. A magyar éremművészet nemzetközi rangra emelését köszönhetjük Telcs Ede-nek.

Hagyatékát (képeket, szobrokat, érmeket) a bajai Tűr István Múzeum őrzi. Sajnos a felbecsülhetetlen értékű gyűjteményt hely hiánya miatt nem láthatjuk. Bízom benne, hogy a múzeum kiállítóhelyiségeinek felújítása után a Telcs-anyag is megtekinthető lesz.

Városunkban Telcs Ede-nek csak egyetlen szobra látható közterületen, a Hívelek

Matyi. Az 1932-ben készített bronzszobrot Budapesten a városmajori gyermeklétszótéren kőfigurális szobornak állította fel a főváros. "Szívesen mintáztott népi zsánerfigurákat. Modelljei jellegzetesen magyar típusok voltak. Gyermekkori emlékeiből lépnék előnk néprajzi érdekességű figurái, de nem kuriozitásukkal hatnak, hanem azszal a csendes megértéssel és egyéttérzéssel, mellyel a művész megformálta őket. A szobor a II. világháborúban megsérült és a restaurálás után - méltó helyre - Budapesten a Vidám-park bejáratára elé került. Telcs Ede kedves kis mesefigurájáról - a hagyományban található gipszminiatúról - Kiskunhalason készítették másolatot, melyet a József Attila iskola télen állítottak fel 1974-ben. A másolat elkészítéséhez Krammer József bajai lakos ajándékozta a bronzanyagot.

A nagy kalap alól kinező, talán hosszú tűt előtt álló, 80%-bizzalommal teli gyermekfigura Hívelek Matyi. Ha a városnak kiséő időkort helyén áll is, a tetszésüket kifejező járókelők simogató keze fényesíti csizmáját.

Jó szívvle emlékezünk Telcs Ede-re.

Harcos István

Gyomnövényeink

A Földünkön napjainkban ismert 225 000 virágos növényből hazánkban ennek alig 1%-a él. A hazai fajok kb. 10%-a mintegy 250-300 faj - a "gyomnövények" jelzővel illetheők. *Gyomnövénynek* nevezzük minden olyan növényfajt, amely az ember környezetében, az általa termesztett növénykultúrákban, szántóföldön, kertben, települések utcáin, utak mentén - olykor tömegesen elszaporodva - hátrányosan befolyásolja a kérdéses kultúránövények optimális fejlődését, kívánt hozamát, vagy egyszerűen veszélyes látványt kölcsönöz a kérdéses helynek. Gondoljunk csak a gabonánövényeink közé beférkőző kaszanyitg búkkány, mezei aszat, konkoly, pipacs stb. fajokra, amelyek komoly gondot okoznak a termelőnek nemcsak a betakarításnál, de a tisztá, gyommentes vetőmagvak előállításában is. Egyesek közülük - parlagfű, betyárkóró-pollenjeikkel válhatnak ki allergiás tüneteket érzékenyebb embereknél.

Legtöbbször igen gyorsan elszaporodik a parlagföldöken, utak mentén, s ezáltal

állandó utánpótlás termelődik az ember által irtott fajtársaik helyébe. Elterjedésüket a környezeti feltételek iránti igénytelenségük, nagy tűrőképességük (tarackbúza, selyemkóró), gyors szaporodásuk (sok apró magvat képez a porcsin, a pipacs, tarackot fejleszt a tarackbúza, a selyemkóró, a mezei zsurló) jelentik a biztosítékot tartós fennmaradásukhoz. A magvak csíráképesége sokszor 10 évnél is hosszabb ideig megmarad. Mások a magvakon, terméseken képződő szőröképletek, bóbítók (selyemkóró, mezei aszat, gyermekláncfű esetében) vagy horgas kapaszkodók (bojtorján, sűbés farkasfog, áótkitlske, szerbóvis fajok esetében) segítenek elterjedésükben.

Hogyan reagál az ember az "agresszív" növények láttán?

Kiseb területen (pl. házi kertekben, járdák szegélyein (kapálással, gyomlálással próbálja gyéríteni a nemkívánatos "betolakodókat", míg a szántóföldöken inkább a vegyeses megoldások lehetnek a célravezető védekezési módok visszaszorításukra. A mechanikai irtás

(gyomlálás, kapálás) eredményesebb és könnyebb a még fiatal gyomok esetében. A vegyesek alkalmazásakor figyelniük kell azok hatásmechanizmusára: szelektív vagy totális növényvédőszerke egyaránt kaphatók a szaküzletekben. A *szelektív* (egy vagy kétszikűre, esetenként fajspecifikusan ható) szereket inkább a szántóföldi termesztésben, a *totális* (minden növényt kipusztító) szereket vastúti- és villamos sinek gyommentesítésére használhatjuk.

Árokpartokon, útszegélyeken, udvarokban néha szomorú látványt jelent a totális gyomirtózás!

Szerencsére, az egyre növekvő "fűnyíró kultusz" megfelelő környezetbarát gyomkezelést jelent falvakban, városokban egyaránt!

A vegyeses kezeléskor mindenképp tartuk be az előrt koncentrációkat és időkorlátozásokat, hogy a felesleges környezetszennyeződést és rovarpusztításokat elkerüljük!

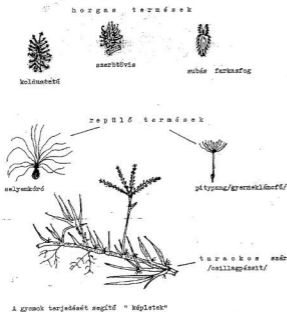
A ki nem irtott gyom legalább *oxigént termel*, de a túladagolt gyomirtószer sávár és szennyezett környezetet produkál!

A rendszeres talajművelés, a helyesen megválasztott vetésforgók, a tiszta vetőmagvak alkalmazása legyenek inkább a gyomok visszaszorításának elsődleges módjai!

Az eddigiekben talán a gyomok "haszontalanságát" hangsúlyoztam inkább, ami félrevezethetne bennünket. Valójában többségük eredményesen felhasználható valamilyen nemesebb célra: legeltetés, szénakészítés útján állataink jutnak takarmányhoz, míg sok gyomban található hatóanyagok következtében az emberi gyógyászatban, a jó mézelőket a méhészetben, sők sokukat háziásvizet lakókörnyezetünk díszítésére használhatunk. A növényevő vadállataink (lombbévők, maggevék) számára olykor életmentő lehet egy-egy gyom által termelt szerves produktum.

Az alábbiakban számba vesszük mindazokat a gyomféléket, amelyek környezetünkön gyakrabban fellelhetők. Néhányat közülük már előző írásaimban ismerttettem (pl. gyomnövények-drogok cikkben!), de jelen vizsgálódási szempont alapján esetenként újabb tulajdonságaik kerülnek elő.

Először a gyomgyászattal hasznosítható fajok közül, majd a valóban haszontalan gyomokból ajánlok egy-egy csokrot a kedves olvasó számára. A felsorolásban csak esetenként (példáknént jelzek egy-egy fontosabb tudnivalót a megnevezett

A gyomok terjedését segítő "képletek"

fajokról, hisz az egyéb részletekre kíváncsi érdeklődő növényhatározókban, gyógynövényekről szóló kiadványokban bővebb információkat is szerezhet róluk.

Gyógynövényként is használható gyomok:

aggó: egyik legkorábban nyíló, sárga virágú fészkes növényünk, amely főként a homokosabb kertekben gyakori;

bojtorján: jellegzetes kapaszkodó körmő fészkes termész. Mélyebb fekvésű talajokon, árokpartokon közönséges; **csalán** (nagy csalán), teakészítmények alkotója, fiatal hízászármások kedvenc cseméjéje;

csattanó maszlag: az utóbbi években gyorsan terjedő szántóföldi gyom, igen mérgezől;

csillaghúr (tyúkúhúr): olykor egész kertet, árokpartot ellepő gyom;

fekete nadálytő: nedves árokpartokon, mélyfekvésű szántókon gyakori, többféle gyógyhatásáról ismert;

farkas kutyatej: a népes nemzetség leggyakrabban előforduló tagja;

glisztafűz varádics: kámforos illatú virágos hajtása jó molyfűző, fűzete bélféreghajtó. Alkoholos kivonatát régebben

bedörzsölsére (reuma ellen) használták, s ezért "fajdalomfűnek" is nevezik;

gyermekláncfű: hideg- és talajtűré képessége miatt változatos helyeken és időben találkozhatunk e növényvel;

hamvas szeder: ártéri erdecinkben, folyópartokon, alacsonyabb fekvésű szántóföldeken egyaránt gyakori: kedvenc termését a fagyok beálltáig szedhetjük. Levelében sok cserzőanyag és C-vitamin található;

lábapimpó: sárga virágról, ezüstös fonákú leveleiről könnyen felismerhető. Cerszavtartalma miatt jó vérzéscsillapító, de epilepszia és szívbetegség ellen is eredményesen használható;

madárkeserűfű: rétek, útszélek gyakori lakója;

magas aranyvessző: az "istápfű" régies nevét gyógyhatásáról kapta e vizek közelében tömegesen megjelenő, magas termetű növényünk;

martilapu: már az ókortól használja az ember légúti megbetegedések esetén. Mélyebb térszíneken, árokpartokon gyakori;

mezel íringó: száraz legelőkön foltokban marad meg, mivel az állatok szűrés hajtása miatt elkerülik: jó vizelethajtó;

orvosi somkóró: sárga virágú hajtásai sokoldalú gyógyhatásáról ismert: feké-

lyek, keringési zavarok jó gyógyszeré; **orvosi szappanfű:** köbégés csillapítására és bőrbetegségek kezelésére egyaránt eredményesen használható gyomunk;

orvosi székfű: univerzális hatású fűzetéről ismert gyógynövény;

papsajtmatlya: gyulladások enyhítésére alkalmas: árokpartok, útszegélyek kevéssé taposott részein gyakori;

pászortáska (mezei tarsóka): az ország szinte minden termőhelyén előfordul: jó vérzéscsillapító;

szűs farkaskóró: virágkivonata hurutos megbetegedésekre, vizelethajtásra használatos: árokpartokon gyakoribb;

vasfű: sokféle panasz esetén használható eredménnyel a gyógyászatban;

vérehullató fecskefű: friss, sárga színű tejnedve szemölcsök kezelésére használható jó eredménnyel.

"Egyéb" gyomok:

átoktüske: szárós terméseiről könnyen felismerhető e homokos gyepekben egyre terjedő faj;

ballagófű: homokos talajokon gyakori e szél által görgetett faj;

betyárkóró: a talaj iránt nem érzékeny, olykor métegyre is megnövő faj: virágorra soka érzékenyek;

bükkönyfélék: a hazai 21 fajból környékünkön a szűsös- és a kaszanyög bükköny a leggyakoribbak;

bürök: az ernyős virágzatúakhoz tartozó, erős szagú, mérges növény: félmélyékos árokpartokon, erdőszéleken olykor tömegesen;

csillagpázsit: talajban nem válogató faj. Népies neve a "tarack", amely a talajon kúszó szárúval utal;

disznóparéj: a szűsös- és fehérr disznóparéj a növénytermesztők talán legtöbb bosszúságot okozó gyom gyors szaporodása és igénytelensége miatt;

ébszékfű: gyakran a fajnévszával (orvosi székfűvel) együtt előforduló gyomunk; gyűjtőnévű: júniustól-októberig nyílik: vágásokban, réteken, töltésoldalakon többnyire szilánként látható;

kallinka ifjú: szántókon, tarlókban szinte állandó alkotója a gyomtársulásoknak;

keserűfűvek: a 20 fajból a madárkeserűfű inkább nedvesebb helyeken, a homoki keserűfű a szárazabb térszíneken gyakoribb;

kigyószás: a homokos, száraz töltésoldalakon messziről feltűnik kék virágai-val;

királydinnye: e sárgás virágú, heverő szárú, szűrés, tövises természű növény a

szárazabb homoktalajokon érzi jól magát;

koldustetű: a horgas termések könnyen "rákapaszkodnak" emberre, állatra egyaránt, s így elterjedésük biztosított;
konkoly: a szegfűfélékhez tartozó, piros szirmú, mérges növényt leggyakrabban a gabonafélék között találjuk;

kövér porcsin: e pozsgás, heverő szárú gyom jó szárazságtűrő, s ezért a homokos talajokon gyakran tömegesen láthatjuk;

libatopfélék: a 20 fajból környékünkön a fehér-, a hegyes- és a vöröselevelű libatop a leggyakoribb, főként vízpartjainkon;

muharfélék: (zöld, fehér és ujjas muhar) valamenyí kedveli a kapásnövények társaságát, talajban nem válogatósak;
parlagfű: gyorsan terjedő, egyik legagresszívabb allergén növényünk. Csak országos összefogással szoríthatjuk vissza!
pipacs: feltűnő piros virágai a homoki és kötött talajú gabonaföldeken egyaránt

láthatók;

sárga madársóska: ligetekben, parkokban, vetésekben egyaránt megtalálható, kevésbé tömegesen;

selyemkóró: agresszív, az utóbbi évtizedben szinte az egész országban elterjedő, tejnedvet tartalmazó, jó mézélő gyom;

subás farkasfog: nedves szántókon, mocsaras, iszapos helyeken, réteken olykor tömeges előfordulást. A ruhánkba kapaszkodó fogas termékei hívják fel az ilyen területeken barangoló figyelmét;

szudáni fű: nedvesebb talajú kapások, gyümölcsösök gyakori egyszikű gyomja;

apró szulák: egyik leggyakoribb vetési gyomunk.

Dr. Laki Ferenc

Barátságban a természettel: nemzeti parkok a Duna mentén

Emberi gyarlóság az oka, hogy bizonyos dolgok akkor értékelődnek fel, amikor már nincsenek, elmúltak. Így vagyunk a természettel is: az emberiség a XXI. század küszöbén fedezte fel azt a környezetet, amelyben évezredek óta él. A művi környezet ugrrásejtő térhódítása szűkös talajunkban már-már önpusztító arányt veszteszt idézett elő létünk természetes és mesterséges feltételeinek alakulásában, kiváltva fenyegető krízishelyzeteket és látványos katasztrófák egész sorát. A humanizmus eszméitől eltávolodott emberiség legnagyobb feladata az ezredforduló a jólét mámorától megvadult civilizáció, a fogyasztói társadalom megszűntetése, a természetes és mesterséges kategóriák összebékítése lett. Ezt a békítést környezetvédelemnek hívjuk. Ez a Homo Sapiens utolsó evolúciós reflexe, alternatívája egyszerűen nincs, a virtuális valóság szajkózása nem kínál menekülési útvonalat.

A menekülési kísérlet lehetséges kitérési pontjai a védett természeti területek, így a nemzeti parkok, a jelesített napok (március 22.: a Víz Világnapja, április 22.: a Föld Napja, május 10.: Madarak és Fák Napja, június 6.: Környezetvédelmi Világnap) és az ezekhez kapcsolódó társadalmi mozgalmak és szervezkedések. Szerencsére ezek száma egyre nagyobb.

A multinacionális tüke globalizációs törekvéseinek csakis egészséges hagyományörzéssel, egyedi természeti és kulturális kincsek megőrzésével lehet gátat szabni. Végül is a nemzeti parkok létesítése is ezt az szellemiséget tükrözi.

A nemzeti parkok és más védett területek rendszere funkcióját tekintve a természet szociális hálóját kell, hogy jelentse. Használatban is lényegesen megnőtt a védett természeti területek nagysága, jelenleg az ország területének 8 %-a, 9 nem-

zeti parkunk van és a helyi jelentőségű védett természeti értékek száma is napról-napra gyarapodik.

A Duna középső szakaszán az 1990-es évek közepén - közel egyidőben - három nemzeti park létesült. Ausztriában a Donau-Auen, Észak-Magyarországon a Duna-Ipoly Nemzeti Park, délen pedig a Duna-Dráva Nemzeti Park. Jelentőségük - főként Gemencét - ma a trópusi esőerdők élé teszik. Köztudomású, hogy ezek az ártéri erdők nagy diverzitású, pezsgő életi ökoszisztémák, és szerepük különösen fontos a bioszféra állapotának fenntartásában. Európában ma ezek a fontos élőhelyek a folyók mellett vannak. Abból a klasszikus ártéri világból, ami a folyószabályozások előtt egész kontinensünket jellemezte, szinte semmi sem maradt. A folyókat pár száz méterrel a víztől mindenütt gátak kísérik. A védőgátak mentett oldalán lévő árvízmentes területeket mezőgazdasági művelésbe vonták, és a hajdan volt egész ártéri világ arra a szűk hullámtérre zsugorodott, ami megmaradt a folyó és a gát között. Már csak hirmondóként maradt néhány érintetlen környezeti biológiai rendszer, amelyekre nagyon kellene vigyázni. Gemenc azért kuriózum, mert itt egy véletlen folytán 8-10 km-re húzódtak meg az árvédelmi töltés nyomvonalát a Dunától, ami összességében egy 180 km²-es ösz-szefüggő ártéri (vízjáró) szakkifejezéssel: hullámtéri) élő rendszert eredményezett, Európában ma a legnagyobbat. És mindez egy nagy folyó közép-szakaszán maradt meg, mert a deltavidék burjánzó gazdagsága teljesen más. Gemenc területe akkora, hogy az ökológiai rendszer képes lenne szabályozni önmagát, hiszen a folyamatos változásban lévő vizes élőhelyek nagyfokú regenerálódó képességet biztosítanak a rendezetnek.

A gemenci ártéri erdő jelentősége ma is ugyanaz, mint hajdanán volt: állandóan jelen van itt a szünet és az elmúlás. Egy folyamatosan mozgásban lévő, dinamikus, lüktető és ebből következően nagyon nagy diverzitású élő rendszer, nagyon nagy vitalitással. Mindig minden átalakulóban van, de ugyanakkor mindig minden képviselve is van. Így például a vízi székesszőlő stádiumai, azaz a vizes élőhelyek egymást követő növénytársulásainak mindegyike (plankton-hinarnadás-magassásos-rét- erdő) megtalálható. Szakmai szempontból legalább ennyire izgalmas a szűk homoktörzsyok elnövényesedése, amely a fűzmagvak

csírázásával veszi kezdetét... A szigeteken és az őket körülvevő zátonyrendszeren 4-5 teljesen különválasztható növényfajta is leírható, amelyek mindegyike zátonyképződéssel és a szigetek további fejlődésével kapcsolatos. Ami a nagyfokú dinamizmus ellen hat, az a memóriai praktika, hiszen a folyók szabályozásával éppen az a cél, hogy a lefolyó vízmennyiség mindig a tervezett mederben maradjon, és ezáltal a hajózás, az árvíz hullámok levonulása, valamint a jégzárasz mémetői szempontból kezelhető legyen. A folyó tehát nem mozog szabadon a völgyében, ami azt eredményezi, hogy a pusztulás továbbra is jelen lesz az ártéren, de a szilésés már nem igazán. A jelenlegi helyzet ugyanis az, hogy a víz sebessége a folyó szabályozása következtében annyira megnőtt, hogy ennek következményeként a meder egyre mélyül - 90 év alatt 1-1,5 m süllyedés tapasztalható - és ez maga után vonja mind a talajvíz szintjének csökkenését, mind pedig az elöntések gyakoriságának csökkenését, ugyanakkor a hullámterít egyre inkább feltöltődik. Ennek a kedvezőtlen folyamatnak az ellensúlyozását szolgálja a revitalizációs program megkezdése, amelynek célkitűzése a mellék- és holtágakat összekötő fokrendszer funkciójának helyreállítása és minél több víz visszatartása az ártéren megcsokszorozva a tartósan vízzel borított felületek nagyságát, szaporítva a vizes élőhelyek számát. Végül is két nagy folyónak nevével fémjelzett nemzeti parkunkról van szó!

Gemenc igazi szimbóluma nem a világ-rekorder agancsot viselő szarvasbika, hanem a fekete gólya. Ez a környezeti változásokra rendkívül érzékenyen reagáló, rejtett életű madár a terület első számú bioindikátorává vált. Az a tény, hogy a fészkelés időszakában Gemencben a legnagyobb a népességsűrűsége, önmagáért beszél. Ami megfelel a fekete gólyának, az állatvilág óráig titkai őrzőjének, az meg kell, hogy feleljen a természetvédelem szempontjainak is.

A Duna menti természetvédelem csak nemzetközi összefogással lehet igazán hatékony. Az osztrák kezdeményezésre létrejött Zöld Duna Program célja, hogy a meglévő és tervezett védett területeket minden országban azonos elvek szerint kezeljék.

Buzsáky Győző és Schמיד Antal

Vasárnapi klasszikusok

Először még a családjának sem árulta el, hogy önálló rádióműsora lesz. Azóta hét év telt el, és Oláh Miklós, matematika-fizika szakos tanár, az Eötvös József Főiskola Műszaki Fakultásának adjunktusa a Bajai Rádió egyik legrégebbi külső munkatársának mondhatja magát. Ő a rádió komolyzenei lemezlovasa, műsorának címe: Vasárnapi klasszikusok. És valóban hét év óta minden vasnap délután felcsendül a szignál - Muszorgszkij: Egy kiállítás képei, de nem szimfonikusokkal, hanem egy rock-trió (Emerson, Lake és Palmer) átútolgósában. Mintha ezzel is jelezné a zenei szerkesztő, hogy nem híve a sablonos kategorizálásnak (komolyzene - könnyűzene), nála az egyetlen szempont a zenei igényesség, és ennek jegyében szívesen vállalja a kevésbé ismert darabok népszerűsítését is műsoraiban. A beszélgetésünket indító kérdés viszont sablonos: hogyan került Oláh Miklós zeneközébe?

"Valóban, mindig meg szokták kérdezni tőlem, hogy hogyan lehet megszeretni a zenét, főként a klasszikus zenét. Ahogy visszaemlékezem, nálam ez úgy ötödikes-hatodikos általános iskolás koromban kezdődött. Amikor idején - az ötvenes évek közepén - a kecskeméti színház a színészeit bajai családoknál szállásolta el a vendégjátékok alkalmából. Nálunk is volt mindig színész albérlésben, és tőlük mindig kaptunk 3-4 ingyenjegyet. Aki akart a családból, az element az előadásokra, azt tudom, hogy én mindig köztük voltam. Elég sok operettet játszottak, és én bizony - talán nem mindenki ért ezzel egyet - az operettben kerestül szerettem meg a zenét. Mind a mai napig szeretem az operettet, de élő előadást már legalább 20 éve nem látam. Ha viszont lemezen nagy énekesekkel megjelenik valami, akkor azt feltétlenül beszerezem. Egy jó musicalért meg hajlandó vagyok Pestre utazni, de egy operettért már nem. Operettet csak tökéletes előadásban lehet szívre vinni, míg az opera esetleg gyengébb művészekkel is előadható. Amúgyis néhány darabról nehéz megmondani, hogy opera-e vagy operett, ilyen például a Hoffmann meséi vagy a Denevér. Mivel már a színházról beszélünk, óvatosan bevallom, hogy valójában színész szerettem volna lenni, ami persze örök álommaradt, mert végül

is semmit sem tettem az ügy érdekében. Ezt az adottságomat azonban óriási színesítésére mind a mai napig kihasználom...

A döntő élményem talán, ami mégis a klasszikus zene irányába mozdította el a zeneszeretetemet, a trübadúr című fekete-fehér film megtekintése volt szintén valamikor az ötvenes években. Nekem örök élményemmé vált, azóta is legkedvesebb operám - és érdekes módon még elég sokunknak az. Hogy a zene ragadott-e meg vagy a történet, ezt már így utólag nehezen tudnám megmondani. Az viszont tény, hogy ezután kezdtem az operák iránt érdeklődni, és a klasszikus zenét belül mind a mai napig ez érdekkel a legjobban.

Ezt a számomra meghatározó filmet egyébként Carmine Gallone rendezte 1949-ben, de hogy kik énekeltek benne, azt azóta sem tudtam kideríteni, így nagyon sokat tett az opera népszerűsítéséért.

A lemezgyűjtést még általános iskolában kezdtém el. Talán az ötvenes évek végén érkeztek Bajára az első mikrobarázdás lemezek, azt tudom, hogy érettségire (1961) már teljes operát kaptam. Akkoriban Baján nehezen jutottam operalemezkekre, azóta nagyot fordult a világ, katalógusból minden megrendelhető, mindez már csak pénz kérdése. Régen havonta felmentem egyszer Pestre az NDK Centrum, a Csehszlovák és a Szovjet Kultúra boltjaiba, és egy szatyomyi lemezzel tértem haza. Amellett, hogy olcsók voltak itt a bekelit lemezek, sok mindent csak ezekben a boltokban lehetett megszerezni. Külön pikantériája az ügynek, hogy Magyarországon akkoriban a nem kívánatos Stravinsky műveit pont a Szovjet Kultúra boltjában be tudtam szerezni...

Hat évvel ezelőtt szükségből átírtam a CD-k gyűjtésére, de merem állítani, hogy a hagyományos lemezhangzás szempontjából tökéletesebb, ezt többször is kipróbáltam úgy, hogy ugyanazt a felvételt mindkét hanghordozásból meghallgattam. Az archív felvételeken a kaitogás sem zavart, a CD-n viszont minden nem odavagyó zaj bosszant. A lemezgyűjtésemem összesen mintegy 10 000 darabból áll, három szoba minden szekrénye tele van lemezekkel - a családom

legnagyobb örömére. A nagylemezeket megpróbáltam katalogizálni, de rá kellett jönnöm, hogy hamarabb megtalálom a lemezt fejből, mert nagyjából tudom a helyét a szekrényben. Úgy érzem, hogy azok a művek, amik illik, hogy meglegyenek egy gyűjteményben, azok meg is vannak. Egyes

darabok - más-más előadókkal - 15 példányban is megtalálhatók. Ma már első sorban a művek különböző megszólaltatásait gyűjtöm.

Én magam sajnos semmilyen hangszeren nem játszom, viszont a főiskolán énekkarom voltam. A hangom az szörnyű, ezért mulatságokon soha meg nem szólalok. A történet a következő: 1961-ben kerültem a Pécsi Tanárképző Főiskolára, ahol az elsőöket mindjárt az év elején felrendelték az ének tanszékre, hogy felfrissítsék az énekkart. Nagyon izgultam. Behívtak és mondták, hogy énekeljem el a nótámat. Nekem nincsen nótám, de valahogy túl kell esni rajta, ezért elénekeltem valami olyasmit, hogy Felmásztam a meggyfára... Este volt az eredményhirdetés, és legnagyobb meglepetésemre hallom a nevem, hogy bevettek az énekkarba. Vissza is mentem, hogy nincs-e valami félreértés, hogy nem a névazonosságban keresendő-e a hiba. Erre Tillai Aurél - Európa-szerte ismert karmagy - közölte velem, hogy nagyon szép tenor hangom van, műveletlen, de szép. Én akkor már zenebolond voltam, és nekem ez olyan élmény volt, amit a mai napig nem tudtam elfelejteni. Én már ott toporogtam fél órával a próbák előtt, és mindig utolsóként távoztam. És közben persze zengedeztem. Sőt olyan hangversenyen is felléptem, ahol Kodály személyesen megjelent, és még autogrammot is kaptam tőle úgy, hogy nem kellett külön produkálnom magam. De az első év végén az egyik próbát követően Aurél - akkor már jóban voltunk, együtt jártunk hangversenyekre, tudta, hogy mennyire szeretem a zenét - diszkrétan magához hívott és közölte, hogy ezután már többé ne jöjjenek próbákra. Úgy látszik, nagyon kihallatszott a hangom... Ez egy szörnyű csapás volt, ekkora tragédia addig egész életemben nem ért, sirmi tudtam volna! Hát így ért véget zenei pályafutásom...

A Bajai Rádióhoz Marton Péter hívott, pedig tiltakoztam, hiszen vannak zenepedagógusok a városban, igazán zeneértő, kiváló szakemberek. Marton Péter érve nagyon egyszerű és hatásos volt: nem vállalja senki, és ha én nem csinálom,

akkor nem lesz a rádióban klasszikus zene. Ha csak ezen múlik - gondoltam - akkor elvállalom, lesz, ami lesz... Most így visszatekintve, jó érzéssel mondhatom, hogy számtalan visszajelzést kaptam: ismeretlenek szólítottak meg jelezve, hogy állandó hallgatói műsoromnak, tanítványok kéri, hogy másoljam át az elhangzott felvételeket... Úgy látom, érdemes volt elkezdeni!

Mindent meghallgatók, kivéve saját műsoromat. Kedvenc zeneszerzőim - akiktől minden begyűjtendő lemezt megszerreztem - Szelezakovics, Mahler, Bartók és természetesen Mozart. Kíséret nélküli kórusműveket talán ritkábban hallgatók

- lehet, hogy kudarcba fulladt kórustagságom miatt -, de oratóriumot annál inkább. Véleményt viszont csak akkor mondok, ha már valamit meghallgattam...

A Kortárs zene egy kicsit elszakadt közönségétől, talán ezért is figyeltek fel ismét egyre többen a klasszikusokra, bár féltő, hogy a CD-k csak a polcokra kerülnek, és nem a lejátszóba...

Zene nélkül elképzelhetetlennek tartom az emberi életet, nálam zene és a tanítás teljesen kitöltik az életemet.*

Schmidt Antal

A DUNA FOTÓKLUB FOTÓTÁRÁBÓL

Romsics László: Anyám

Cserkészkarácsony Baján

A hó sűrű, nagy pelyhekben hullott az ólomszürke felhőkből, s fehér lepellel borította be a kopár föld téli szegényes díszletességét, hogy ünnepi köntösben fogadhasa az isteni Kisdéd érkezését. Az utakon néhány ember fázósan burkolódzva kabátjába, sietős léptekkel igyekezett csomagjaival hazafelé. A kémevelekből sűrű felhőkben kigyózott a füst az ég felé. Az ünnepi készülődés csendje honolt már kora délután a Duna menti városban. Már majdnem minden házban a függönyök mögött ott állott a karácsonyfa, amelyre szorgos kezek akasztgatták a szaloncukrot és a díszeket, hogy csillogóan szép legyen a szentestére.

A III. Béla Gimnázium előtt néhány fiú gyülekezett. Mindegyikük kezében jókora batyu, és egyikük hóna alatt egy kis fenyőfa volt. A Damjanics cserkészcsapat "Kacsa" őrsé készülődött karácsonyi családlátogatásra. A fiúk már hetek óta félretrakták a zsebpénzüket, spórolták a cukrot a reggeli kivétel, s kémlelték otthon, mit lehetne még elkérni édesanyjuktól a karácsonyi akcióhoz.

Déltűn négyre együtt volt a nyolc fiú. Gyurka, az őrsvezető elővett egy borítékot, amelyet délelőtt kapott a parancsnok úrtól. Felbonította, és egy papírlapot vett ki belőle, amelyen a meglátogatandó család címe volt. A kis csapat megindult a városszéli ONCSA telep felé. Tízpernyi gyaloglás után megérkeztek céljukhoz. Kis fehér házak sorakoztak egymás mellett, megkeresték a kijelölt számot, s Gyurka bekopogott az ajtón. "Tessék" - hallatszott belülről. Az őrsvezető belépett és megkérdezte: N... Józsefiek itt laknak? Szabad-e bemenniük? Az igenlő válasz után inett a fiúknak, s egymás után betódultak a konyhába. A friss hideg téli levegő után meglátotta őket a pársz, ételszagú s szellőzetlenséggel telített meleg. Az egész család ott szorongott a tűzhely körül, néhány mezítlábas apróság a földön játszott. Hirtelen mindenki az ajtó felé fordult, s tárgyilagos szemmel nézte a beáramló egyenruhás cserkészeket. "Dicsértessék a Jézus Krisztus" köszönték a régi szép magyar köszöntéssel a fiúk, s nem is találhatták volna ennél aktuálisabb köszöntést e napon, mikor a betlehem-i Kisdéd nevében jöttek. A férfi zavartan kérdezte, vajon mi járásban vannak. "A Kis Jézus ajándékát hoztuk" - válaszolt Gyurka. Meglepetés, megha-

tottság, könny és mosoly keveredett az arcokon. "Tessék bejöbbed kerülni, hisz a konyhában nem is férünk már el" - mondta a férfi, és kinyitotta a szoba ajtaját. Egyszerűen berendezett tiszta szobába léptek, a kályha hidegen ácsorgott a sarokban. "Nemigen vagyunk itt napközben, így hát itt nem fűtünk" - mentegéződtött az asszony.

A fiúk gyorsan munkához láttak, Ede felállította a kis fenyőt az asztalra, a batyukból szaloncukrot, angyalhaj, gyertyáskák, csillagszörök kerültek elő, és a kis fenyőt hamarosan karácsonyfavá varázsolták. Tibi és Béla a kályha körül szorgoskodtak. Egy zsák mélyéről fá és brükket kerültek elő, s néhány perc múlva már vidáman pattogott a tűz a kis vaskályhában. A többiek ezalatt a batyuk tartalmát rámozták ki az asztalra, amely hamarosan megtelt cukorral, liszttel, szalonnával, kolbásszal, almával, dióval, de került oda kalács meg karácsonyi bejgli is.

A háziasszony serényen kezelésbe vette a kirokolt kincseket. A gyerekek számára volt ott ruháska meg néhány játéka is, s hogy kicsik-nagyok öröme teljes legyen, két csomag dohány is. Amíg mindent kiraktak és elrendezték, a szoba is lassan felmelegedett, egyrészt a kis kályha tüzeztől, másrészt az emberi melegtől, s leginkább a szívek hevétől, amelyből a karácsonyi szeretet sugárzott szerteszét.

"Hát bizony az idén nem gondoltuk, hogy lesz karácsonyunk" - mondta szemtől-főlegve az asszony. "Az uram már két hónapja betegállományban van, és a tüppéznél, meg abból, amit én itt-ott mosással geszterekerek, éppen csak a legszükségesebbre futja, de karácsonyi ajándékra már nem tellett volna." A férfi hallgatagon nézte a készülődést és csak néha-néha rándult meg a szája széle.

A fiúk elkészültek a karácsonyfa díszítésével, alátrakták az ajándékokat. Sanyi megvizsgált egy kis csengőt, s az édesanyja behívta a gyerekeket. Meggyújtották a gyertyákat meg a csillagszörököt, és felcsendült a régi szép karácsonyi ének: "Mennyből az angyal lejött hozzátok pásztorok..."

A gyerekek szeme csodálattal függött a karácsonyfa, a játékokon, kiscipőkon, kisoruhákon. Ők a gyermeki lélek ártatlanságával örültek annak, hogy a Jézuska elküldte ajándékait. A szülők szeme könnytől, a fiúké boldogságtól csillogott.

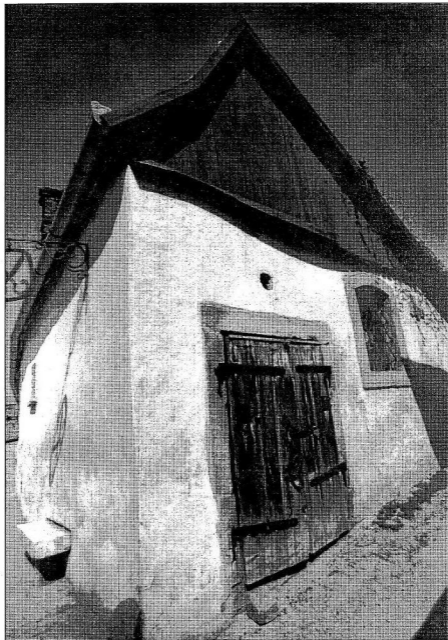
Amint az ének befejeződött, a gyerekek, mint a világ valamennyi gyermeke karácsonyeste, az ajándékokra vetették magukat. Egy kislány babát szorongat, kiscsócsa egy teherautót, míg a harmadik a bűgösigátl igyekszik birtokába venni. A nagybocacska kislány egy pár cipőt próbál fel, hogy vajon passzol-e a lábára.

A cserkészek élvezik néhány percig jó munkájuk eredményét, énekelnek még néhány karácsonyi éneket, majd búcsúzni készülnek. A gyerekek örömrivalgással köszönnék el tőlük, majd újra belemarlinak a játékok élvezetébe. A szülők kikérik őket az utcára. Az asszony könnyezve hálálkodik, a férfi igyekszik tartani magát, kemény nagy kezében egymás után tűnnek el a vekonyi diákkézek, amint egymásba szorulnak. "Isten áldja meg magukat fiúk, ezt a karácsonyi csodát nem fogom elfelejteni soha. A Kis Jézus mégsem feledkezik meg a szegény emberről" - mondja komoly meghatott hangon.

A karácsonyest ünnepélyes homályba köztben ráborult a városra, csak néhány lámpa fénye világította meg a kihalt utcákat. Mindenütt csend és béke honolt, a házak ablakai mint bezárt szemek, sötétben búsultak, s a redőnyök réssein át szivárgott ki itt-ott egy kis világosság. Egy-két házból már karácsonyi énekek dallama szűrődött ki az utcára. A fiúk csendesen ballagtak, mindegyikükben az elmúlt óra élményei kavargtak. A legtöbben most láttak először ilyen karácsonyt, és a szegénységgel való közvetlen találkozás mély benyomást gyakorolt rájuk. Szívéket meglegedett boldogság melege töltötte el, míg talpuk alatt a fagyos úttesten ropogott a frissen hullott hó.

A belvárosba érve elbúcsúztak egymástól, s ki-ki hazatért ünnepelni, ahol meleg szoba, fényes karácsonyfa, terített asztal és sok ajándék várta. Búcsúztak Sanyi meggyezte "Az idén valahogy másképpen érzem, hogy karácsony van, és a karácsonyfa alatt nem is annak fogok legjobban örülni, amit nekem hozott a Kis Jézus, hanem annak, amit velem küldött." Én is, én is, mondták a többiek, majd ki erre, ki arra szétszéledt a karácsonyest homályában, s elúnt a hópelyhek fehér függönye mögött.

A DUNA FOTÓKLUB FOTÓTÁRÁBÓL

Tallózó a Zombor és Környéke számaiból

Szinte a semmiből indította a zombori Petőfi Sándor Művelődési Egyesület 1992. augusztus 20-án a Zombor és Környéke című lapot. Az alcím szerint "Közéleti szemle" legfőbb gondviselői ma is Fridrik Cirkó Zsuzsa és Fekete J. József. Földrajzi értelemben is Zombor és környékének magyar olvasóihoz kívánnak szólni a megjelenő írások, az első számban megjelölt szerkesztői szándék és igény szerint "Művelődési, oktatási és vallási események, műltkutató írások állnak majd érdeklődésének homlokterében, ám a közéleti kérdések, a bácskai magyarság közös dolgainak taglalását tűzte zászlajának, igyekeztvén a legközelebről szólni várható közönségéhez, lehetővé tenni az egymáshoz való közeledést, a tapasztalatok, a gondok, az élmények, a gondolatok szabad cseréjét, összefogását."

Testvérlapunk bemutatására az ez évi nyári számból választottam néhány témát.

A Zombor és Környéke - alcímének megfelelően - érzékenyen reagál az aktuális közéleti problémákra. A júniusi szám címlapján a Délvidék legaktívabb magyar kulturális mozgóterének, a zombori Petőfi Sándor Művelődési Egyesületnek tisztújított közgyűléséről számolnak be. A tisztviselők nevét olvassa megtudhatjuk, kik azok, akik a vajdasági magyar kultúra megőrzésének legaktívabb képviselői.

A politikai-gazdasági rovatokban reménykedő gondolatokat fogalmaz meg Molnár József a magyarországi választásokkal kapcsolatban a kisebbségben élő magyarságot érintő új kormánypolitikáról. A búzatermes, a betakarítás nehézségei, a felvásárlási árak körüli gondok hasonlóak a hazaihoz az "Aratás újabb kizsákmányolással" című cikkéből ítéve.

Virág István Zombori képeslapok rovata az országos és a helyi politikai életet kritizálja igen bátor hangvételben.

A műemlékeink védelme rovat két visszatekintő témával foglalkozik. A Schweidel József-émléktábla elhelyezésének nehézségeiről és a majd 300 éves Nepomuki Szent János kápolna rend-

behozataláért, megmentéséért vívott küzdelemről.

A lap terjedelmének nagy részét tölti ki a más országokban élő magyarok által kiadott lapok cikkeiből válogató Tallózó. Így izeltőt kaphat az olvasó az Erdélyi Magyarság, a Kalotaszeg, A Szittyakürt, az Új Idők írásaiból és az anyaországból a Demokrata, a Magyar Fórum és a Nők Lapja cikkeiből. A kisebbségi magyar sajtót a nyáron erősen foglalkoztatta a kettős állampolgárság problémája, lehetőség.

A magyarsághoz tartozás folyamatosságának élményét igyekeznek erősíteni a magyar történelem eseményeit vázoló Történelmünk sorozat 50-51. része, a Zombor története sorozat 43-44. része a város 18. századi eseményeivel ismerteti meg az olvasót. A magyar államalapító ünnepéről a július-augusztusi számban a zombori Szent István templom fotóival, verssel, történelmi írással emlékeznek meg a szerkesztők. A történelmi hagyománypolás szép példája ez is, hiszen határainkon túl a naptárban augusztus 20-a nem pirosbetűs ünnep.

Külön figyelmet kapnak a gyermekolvasók az ötödik éve megjelenő 8 oldalas Kuckó mellékletben. Magyar verseket, irodalmi szemelvényeket olvashatnak. Az iskolás korosztály számára kiírt fogalmazás- és rajzpályázatok eredményei olvashatók, láthatók itt.

A Zombor és Környéke a városi könyvtárban az első lapszám megjelenésétől kezdve megtalálható. Ez annak köszönhető, hogy a könyvtár nyugalomba vonult volt igazgatónöje, dr. Eördögh Endréné nagyon intenzív kapcsolatot tartott fenn a zombori Petőfi Művelődési Egyesület vezetőségével, kölcsönösen segítve egymás tevékenységét. A Bajai Honpolgár szerkesztősége is rendszeresen megkapja a tiszteletpéldányt.

Ha sikerült felkelteni az érdeklődést a zombori lap iránt, a fenti helyeken kereshetik.

Jász Anikó

*Tisztelt előfizetőink
figyelmébe
ajánljuk, hogy a
Bajai Honpolgárt csak
akkor viszi el hozzájuk a
postás, ha megajátítják
előfizetésüket.*

(a szerk.)

BAJAI HONPOLGÁR

1998. december 20. 10.000 Ft 10.000 Ft

Város történeti és
Környezetvédelmi Lap

Megjelenik minden hónap

első napján

ISBN 1416-4469

<http://www.bajaobn.hu/baja/honpolgar/mutato.htm>

A szerkesztőbizottság vezetője:

Bánfi Tibor

Szerkesztő:

Gyulavári József

A szerkesztőbizottság tagjai:

Bálint László, dr. Dániel József, Jász Anikó, Kalocsai Béla, dr. Laki Ferenc, Sárosy Józsefné, dr. Solyom Ede, Schmidt Antal, dr. Vajtai István

Lapalapító és kiadó:

Újvárosi Általános Művelődési Központ

Postacím:

6500 Baja, Oltványi Imre u. 14.

Fenntartó:

Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlavezető bankja:

OTP Kereskedelmi Bank Rt. Bajai

Fiókja 11732033

Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:

BAJAPRESS Kft.

Baja, Petőfi S. u. 4. Tel.: 79/322-241

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM
ÖRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK
VISSZA.